

GRIG

PISICA LUI IISUS

Povestiri

Traducere din limba armeană, și note
de SERGIU SELIAN

INTEGRAL

Cuprins

În numele „Omulețului”
de Gurghen Khandjian / 5

Omulețul / 7
Orașul unui om / 13
Două siluete / 22
Valijoara cenușie / 31
Ciori / 38
Pisica lui Iisus / 43
Pivnița / 48
Adada / 57
Despre nori / 64
Pene / 68
Mackintosh / 73
Întâlnire / 82
Păsări pe cer / 88
Autoportret cu ceainic / 96
Orașul câinilor / 104
Musca / 112
Stigmat / 117
Camil / 122
Sunt un ceas deșteptător / 127
Gardieni / 131

ÎN NUMELE „OMULEȚULUI”

A venit un om în literatură; a bătut încet la ușă, a intrat cu povestirile în mână și așteaptă.

*Nu degeaba am menționat „omul” la început, el este unul dintre cei mai talentați autori ai literaturii noii generații, Grig, și a venit în literatură ca să caute omul, să-l înțeleagă, să-l cunoască și cunoscându-l să nu-l urască, ci să-l poată iubi, a venit ca să-l susțină pe om în cea mai dificilă încercare a lui, în anevoioasa lui misiune, care este aceea de a trăi. Și cine ar cuteza să se înhame la o astfel de povară, cine ar cuteza să-l susțină pe „Omuleț”, dacă nu Omul. Încă de la început, Grig și-a vârat atât de adânc „polonicul” în hățișul sufletului uman, în încâlceala, în paradoxurile lui, încât fără voie te întrebi temător dacă va putea să-l scoată și să vadă, nu cumva are să se îngrozească de ce vede, are să reziste?... Sunt convins că are să reziste, fiindcă s-a angajat la treabă cu talent și cu străduință răbdătoare, fiindcă îl iubește pe om, iubește literatura, dovadă – cele douăzeci de povestiri adunate în această primă carte a sa, **Pisica lui Iisus**.*

Globalizare, nivelare generală, suișuri și coborâșuri gălăgioase, brutalitate, vanitate, conflicte politice și religioase, războaie... În această cumplită viermuială, cât e de mic „omulețul” și strivit spiritual și fizic!... E ușor să iubești nația, poporul, întreaga omenire, dar cât e de greu să iubești pur și simplu, cu adevărat, un om, un singur om! Astăzi, din păcate, și literatura este înghițită de Marele Producător, de Politică, devine subordonată intereselor acestora, scriitorul este înglobat și el, supus, nivelat, și doar puținii temerari își păstrează viziunea liberă, continuă să lupte în numele adevăratei libertăți a

GRIG

omului, al dreptății, al autenticei iubiri și credințe, în numele autenticei literaturi. Grig este unul dintre acești temerari. Grig are ceva de spus. Astăzi cu aceste minunate povestiri, mâine, nu mă îndoiesc, și cu nuvele și romane.

GURGHEN KHANDJIAN

OMULEȚUL

Prima oară când l-am întâlnit pe Omuleț a fost pe 5 noiembrie. Era o zi umedă, frunzele căzuseră de-acum și se amestecaseră cu noroiul, făcând solul alunecos. Plecasem de la Universitate și mă duceam pe jos la Vernisaj* ca să cumpăr o carte (cumpăr deseori cărți de acolo; sunt mai ieftine decât la librărie). Eram cufundat în gânduri și nu mă grăbeam, aproape ajunsesem la Vernisaj când am văzut trei sau patru mici tablouri aliniate sub copaci, la mică distanță de alee. M-am apropiat și le-am privit – erau toate picturi de nori. Erau primitive, banale, chiar proaste lucrări de artă, dar ceva în norii aceia m-a atras. Am stat acolo privind-le, când un om scund, nu prea bine îmbrăcat, m-a salutat politicos și m-a întrebat dacă intenționez să cumpăr vreun tablou. Fusesem luat pe nepregătite și am crezut că era un vagabond care avea să-mi cerșească bani, dar s-a vădit că era artistul care pictase lucrările acelea.

— Tu le-ai pictat? – am întrebat.

— Da, eu – a răspuns prompt Omulețul și, ducându-se spre tablouri, a îndepărtat cu piciorul niște frunze căzute în fața lor.

L-am privit din nou, de data asta mai atent, ca și cum aș fi verificat ce spusese. Era scund, trecut de cincizeci, cu mâinile și hainele pătate ici-colo de vopsea.

* Denumirea populară a unui bazar în aer liber în Erevan, atât cu lucrări de artă și cu cărți, cât și cu tot felul de obiecte de menaj, de uz personal etc.

— Cât costă? – am întrebat doar ca să mă amuz; știam că nu puteam să cumpăr nimic, fiindcă n-aveam decât două mii de drami* și niște monede.

— Ți le dau pe douăzeci de mii – a răspuns Omulețul.

— Hm... Ai să fi aici mâine? – am întrebat eu, dând vocii mele o nuanță palpabilă de regret. – Acum n-am destui bani la mine.

— Da, am să fiu aici – a replicat el ușor mâhnit. – Dar, dacă vrei, poți să-l iei acum pe cel care-ți place și mi-aduci banii mâine sau în altă zi.

M-a surprins cât de cultivat vorbea, așa că am încercat și eu pe cât puteam să par cultivat.

— Nu, vin sigur mâine – am replicat eu zâmbind, dar știam că mi-era imposibil să fac rost de douăzeci de mii de drami într-o singură zi.

Omulețul s-a îndreptat tăcut spre tablouri și le-a mișcat din loc, după care a făcut câțiva pași, s-a așezat pe o piatră și a început să fumeze. Firește, nu mi-am ținut promisiunea; nu m-am mai dus să cumpăr tabloul și uitasem de Omuleț până ce mi-a amintit el însuși.

Era o zi surprinzător de însorită, deși rece, și mă duceam acasă de la cursuri, când după obiceiul meu mi-am lungit traseul, ca să mă plimb prin scuar (există un scuar, mai curând o grădiniță, printre clădirile de pe strada Komitas; îmi făcusem o rutină să trec prin el). Când m-am apropiat de scuar, am văzut că Omulețul se afla acolo. Am crezut că n-avea să-și amintească de mine și m-am hotărât să trec pe lângă el în așa fel încât să mă pot uita la tablouri. Îmi erau de-acum familiare, nori familiari, și am grăbit pasul după ce aruncasem o otheadă. Aproape că trecusem de el, când, spre surprinderea mea, Omulețul m-a salutat. M-a luat pe nepregătite așa de tare că m-am simțit ca și cum aș fi fost despuiat în fața unei mulțimi. Stânjeneala mea a sporit când el, după ce îi răspunsesem la salut,

* Dram – moneda națională a Armeniei.

n-a pomenit nimic despre tranzacția noastră, ci pur și simplu mi-a dat binețe fără vreun motiv anume.

— Mă-ntorc imediat – am spus după o tăcere stingheră –, să nu pleci, da?

M-am grăbit spre casă. Decisesem să-mi țin promisiunea indifereent cât m-ar fi costat. Situația în care mă aflam mă ucidea. Purtarea mea mă silea să văd cât de jos coborâsem, or asta era insuportabil. Nu m-aș fi simțit atât de prost dacă el mi-ar fi amintit de cumpărarea tabloului, dar tăcerea lui fusese prea mult. Bancnota de zece mii de drami pe care bunica mea mi-o dăduse de ziua aniversării mele era încă în dulapul meu. M-am hotărât să i-o dau lui acum și să plătesc mai târziu restul. Ceea ce am și făcut. Omulețul n-a obiectat. A luat banii și m-a întrebat care tablou îl voiam.

— De ce? Nu sunt toate la fel? – am răs eu și m-am îndreptat spre tablouri.

— Cum? – s-a mirat el. – Nu vezi? Țștia-s nori de om trist, ățștialățș sunt ai unui om flămând...

Și a făcut descrieri la fel de absurde pentru fiecare dintre lucrările lui, chiar dacă norii erau aceiași în toate picturile – nori obișnuiți care pot fi văzuți pe cer într-o zi de vară, senină și luminoasă.

— Nu-nțeleg – am zis eu surâzând. – Sunt niște nori luminoși în fiecare tablou, dar le-ai dat nume triste. Dacă ar fi fost nori întunecoși, așa cum sunt cei de azi, ățș fi fost de acord cu dumneata.

— Dar norii de azi sunt fericiți – Omulețul s-a uitat la cerul sumbru, cenușiu și a zâmbit.

Abia atunci am remarcat că omului îi lipsea un dinte din față.

— Bine, am să iau norul omului singuratic – am spus eu râzând. – Dar nu mi-aduc aminte care era.

Mi-a întins tabloul și ne-am înțeles să-i plătesc cealaltă jumătate în rate mici. Când i-am cerut numărul de telefon, a zis că n-aveam nevoie pentru că de-acum aveam să-l gășesc în scuarul acela, care era convenabil, fiind foarte frecventat. Am plecat acasă cu conștiința

împăcată. Deși nu prea îmi plăcea pictura, puteam s-o privesc ore la rând, norii păreau în orice moment că începeau să se pună în mișcare. Am întors tabloul pe toate fețele, sperând să găsesc undeva semnătura autorului, dar fără succes. Nu l-am atârnat pe perete, ca nu cumva să-l vadă cei din familia mea. Știam că m-ar fi admonest-
tat că l-am cumpărat. În fiecare zi, înainte de a merge la universitate, mama îmi dădea o mie de drami și câteva monede, uneori mai mult. Și, în fiecare zi, îi dădeam Omulețului bancnota de o mie; voiam să scap de datorie cât mai curând, chiar dacă el nu mă grăbea, ca și cum îi era totuna dacă îmi achitam sau nu datoria. Așa a început
amiciția mea cu Omulețul. Adesea, stăteam cu el și discutam tot soiul de lucruri; trăncăneam vrute și nevrute. Am remarcat că era genul de persoană ale cărei vorbe păreau inițial simple și neînsem-
nate, dar în timp se maturizau în tine și te puneau pe gânduri. Într-o zi, când vorbeam despre ceva ce acum nu-mi amintesc, l-am întrebat dacă el credea în Dumnezeu.

— Cu voia Domnului, sunt ateist – a răspuns el.

Când i-am cerut să explice afirmația asta ciudată, a spus:

— Nu cred în existența lui Dumnezeu, dar cred că Dumnezeu a vrut ca eu să fiu ateist.

Conversația noastră a continuat vreme îndelungată, totuși am aflat prea puține despre Omuleț, cu excepția faptului că absolvise Școala de artă Terlemezian. De două săptămâni încerca să-și vândă lucrările în scuar, însă reușise să vândă abia câteva. Eu îmi plătisem aproape în totalitate datoria, mai rămăseseră o mie sau două de drami. Odată, când mergeam acasă de la cursuri, am observat un tablou care la prima vedere nu părea să fie diferit de celelalte. Erau aceiași nori, dar păreau mai luminoși, culorile străluceau.

— E o pictură nouă? – l-am întrebat și, văzând că dădea din cap afirmativ, am adăugat în glumă: – Țtia vor să fie norii unei per-
soane triste.

— Nu, sunt norii unei persoane fericite – a replicat el plin de entuziasm. – I-am pictat acum trei zile.

Se întâmpla pentru întâia oară că vreunul dintre tablourile lui nu era numit după o stare depresivă sau deprimantă.

— Asta pentru că eram bucuros atunci când am pictat – a adăugat el.

A fost ultima mea discuție cu Omulețul. În ziua următoare, nu l-am mai văzut în scuar. M-am așteptat să apară cândva, deoarece încă nu-mi achitasem complet datoria, însă el n-a mai venit.

Era în ziua de 19 decembrie când deasupra orașului au început să plutească primii fulgi de zăpadă. Examenele se terminaseră și n-aveam nimic de făcut, așa că hoinăream fără țință prin oraș. Mergam pe strada Terian spre Operă, de unde îmi propusesem să mă duc la Cascadă și de acolo să mă îndrept spre casă cât mai repede, pentru că fulgii erau tot mai mari și se făcuse frig. Tocmai treceam pe lângă clădirea Operei, când am văzut un om în vârstă cu un tablou sub braț, care voia să traverseze strada. Tabloul nu era acoperit și omul părea grăbit ca să-l protejeze de ninsoare. M-am gândit că o fi fost ceva lipsit de valoare sau poate o canava, o pânză nepictată, oricum era o apariție stranie. Am traversat strada și abia făcusem câțiva pași când am zărit o femeie mergând de mână cu un copil și, din nou, ținând sub braț un tablou. Când am ajuns la Cascadă, zăpada începuse să se aștearnă. Atenția mea a fost captată de un grup de oameni aflați ceva mai departe; formaseră un cerc și numărul lor sporea. Am început să merg în direcția lor. Încă nu ajunsesem la ei, când păru că brusc grupul se trăgea înapoi, iar în mijloc a apărut Omulețul. Totul s-a petrecut așa de iute, că n-am putut să-mi dau seama imediat. El gesticula cu brațele în aer, fluturându-le într-un chip ciudat, ca și cum încerca să stopeze căderea fulgilor pe sol și să-i trimită înapoi în cer. Lua zăpadă de jos și o azvârlea în sus, în timp ce striga:

— Nu veniți încoace, o să vă murdăriți! Nu veniți aici, v-am spus!

Țipa și plângea. Apoi, a scos ceva din buzunar și a aruncat înspre oamenii adunați acolo; monedele aruncate de el au căzut în zăpadă.

— Luați toate astea! – a strigat, după care și-a smuls cămașa, azvârlind-o spre mulțime.

Oamenii s-au retras, mulți dintre ei păstrând o distanță, iar unii părăsind locul. Pe moment, m-am simțit îndemnat să mă duc la el și să-l liniștesc, dar am ezitat. Omulețul plângea și înjura; se dezbrăcase de tot și stătea acolo despuiat, dar se încăpățâna să stopeze căderea fulgilor. M-am alăturat celor care întrucâtva se depărtaseră. Curând, a venit poliția și l-a băgat în mașină, ducându-l.

După acest incident, am aflat că Omulețul trăia într-o sărăcie extremă, dormind sub podul Lambada și, în ziua în care îl văzusem ultima dată, se pare că își pierduse mințile și își împărțise tablourile la întâmplare. Unii spuneau că nu le dăduse gratis, ci le vânduse pe cinci sute de drami bucata sau cam așa ceva. Curând, însă, toate discuțiile pe tema asta au încetat și l-au uitat cu toții pe Omuleț.

Tabloul pe care îl cumpărasem și pe care n-am izbutit să-l plătesc integral atârână acum pe perete în sufrageria noastră, ocupând locul cel mai vizibil din casă. Pictura Omulețului îi fascinează pe toți musafirii noștri, care stau îndelung în fața ei, studiind-o. Nimeni, însă, nu observă că, sub norii luminoși, strălucitori, fulgii de zăpadă continuă să se aștearnă.